

se zbirajo na boj. — Veliko kitajsko cesarstvo dela znatne vojaške priprave pa še ni znano, zoper koga!

Za poduk in kratek čas.

Kruci na Slov. Štajerskem.

(Spominki iz domače zgodovine.)

VII. Ne da se nikakor tajiti, kajti je zgodovinsko dokazano, da so nekteri Središčani s Kruci bili ne le v Ormoži, ampak tudi v Ljutomerskih goricah ter se udeležili marsikterih ropov. Tega ne potrди v svojem dnevniku le Gašpar Adlešič, ki je bil tačas pri Veliki nedelji za kaplana ter je nektera leta poznej prišel za župnika v Središče, ampak isto pričujejo tudi drugi verjetni pisatelji — in priznavajo v večih pismih celo takratni tržani sami. Zapleteni namreč zavolj svoje udeležbe s Kruci v razne sitne tožbe, v svojih zagovorih nikdar ne tajijo, da so s Kruci držali, pač pa v vsakem pismu določno trdijo, da tega niso pristočno storili, ampak le prisiljeni ter opirajé se na občni zakonik in na druge takrat veljavne postavne določbe dokazujejo, da za to, kar so od Krucev prisiljeni storili, ne morejo biti odgovorni, tem menje pa kazni vredni. V večje pojasnilo naj sledijo tukaj s potrebnimi opombami samo nektera dotičnih pismen, ki jih je pisatelj teh vrst v Središkem arhivu najšel.

1) Ko so bili Kruci iz Središča srečno odpedeni, vrnil se je z drugimi begunci tudi grajščak Franc Anton Pete iz Ptujja v Ormož. Že od nekdanj neprijatelj Središčanov se je jeze le kar penil, ko je slišal, da so njegovo grajščino in mesto Ormož s Kruci napadli in oropali tudi nekteri Središčani. Dal je vso škodo ceniti ter je pri deželnem poglavarji zoper Središčane vložil velikausko tožbo in tirjal, da mu morajo povrniti vso škodo. Ali Središčani, ki so imeli ravno takrat jako prebrisanega in v postavah zvedenega pisarja, niso se dali tako hitro v kozji rog vgnati, temuč so se branili in opravičevali, kolikor so le mogli. Zato pa tudi tožba ni bila tako hitro rešena. Ko je pa grajščak sprevidel, da z odškodnino brž ko ne — nič ne bo, odškodoval se je sam, kder in kolikor je le mogel. V Središče se sicer ni upal, veliko drzneje je pa grabil v Frankoveih in Loperžicah, kder so nekteri Središčani imeli male želarije. Na njivah je pobral vse snopje, na pašnikih polovil govede in svinje in odgnal — da, še celo nektera posestva, ki jih je poprej bil Središčanom prodal, si je zopet prisvojil. Nekemu Jakobu Vuk je vzel vse žito, ko je bilo požeto in v „količe“ zloženo in 8 svinj, — na zadnje še tudi posestvo, ki si ga je pred nekterimi letmi od tistega grajščaka za 125 gld. srebra v Frankoveih (Krenkhdorf) kupil. Tako svojevoljno in zavsema krivično odškodovanje ni le prve tožbe zavleklo, ampak je dalo povod še drugim zamaunim pravam, ktere dognati je deželni poglavar imenoval Dr. Ivana Jurija Senitzer v Gradci za

nepriustranega sodnika. Temu zgoraj omenjeni Središčan Jakob Vuk piše med drugim tudi to-le:

„Sploh je znano, kako je nedavno, ko je na Ogerskem punt navstal, več tisoč puntarjev nevalidoma napadlo tudi Središki trg in mesto Ormož in kako so Kruci z žuganjem, da bodo naše hiše užgali, nas pa pomorili, če ne bomo z njimi držali in njim pomagali, prisilili v Središči skoraj vse, ki so le zamogli nositi orožje, da so z njimi šli. Jaz sem — hvala Bogu! — poprej ubežal in nisem delal nikomur kake uadlege. Tudi naš milostivi gospod baron Pete je v Ptuj pobegnil. Komaj pa se je v Ormož povrnil, je . . .“ — in zdaj našteje, kaj vse mu je grajščak silama vzel ter prosi, naj bi se mu zaukazalo, da mora nazaj dati. — To se je tudi zgodilo. — Tedaj Jakob Vuk — Središčan — priznava celo določno, da so Središčani šli in držali s Kruci. Ravno tisto priznavajo tudi drugi tržani v svojih opravičevalnih pismih.

2) Pa Središčani niso samo šli in držali s Kruci, ampak so se — seveda le prisiljeni — udeležili tudi nekterih napadov, kakor bo iz sledečega razvidno.

a) Neka Ana Marija Botko, rojena Svetonja — (brž ko ne vdova onega viteza Botko, ki je leta 1680 imel v Gradci hišo pri belem angelji ter je isto leto za pomorom umrl*) — je dne 15. maja l. 1704 pisala iz Kajžara pri sv. Miklavži Središkemu županu ter ga prosila, „naj nji tržani dopeljajo nazaj za zdaj konči prazne polovnjake, v kterih so v začetku posta l. 1704 — (takrat so bili Kruci v Središči) — na nek v Štajerski deželi zlo prepovedan način odpeljali iz tako imenovanih Flegeričevih goric v Kajžaru precej starega in novega vina, kajti sodi bi utegnili biti zelo dragi, ker se v goricah prav lepo kaže“. Zastran vina pa si pridrži še vse pravice ter ga bo ob svojem času tirjala po postavni poti nazaj. Konečno pa še dostavi celo imenik onih tržanov, ki so nji vzeli vino in tudi nektere druge reči. Piše namreč tako-le:

„Najpred mi je Mihal Hrčko — Središčan — vzel in odpeljal en štrtinjak vina. Mihal Modrinjak, Središčan, odpeljal je tudi en štrtinjak vina. Boštjan, Dečkov zet iz Središča, vzel je štrtinjak vina in en „lagvič“. Šavonov hlapec iz Središča je odpeljal en štrtinjak. Matija Plepelčevi ljudje in živina odpeljali so tudi en štrtinjak. K. Kolarič ima tudi dva polovnjaka mojih sodov; zelo rada bi vedela, kdo neki mu je tiste domu zapeljal. Videc, Središčan, odpeljal je en štrtinjak.

Koščičar iz Obreža je pre tudi en štrtinjak odpeljal: Bedo, oče in sin, sta si vsak štrtinjak vina naložila in v Središče odpeljala; še celo odbito ključavnico sta seboj vzela. Posmodič, Središčan, je vzel in odpeljal tudi en štrtinjak vina in eno veliko košaro. Nekteri teh divjakov (unchrist) so si naložili tudi moje nove lajte, ter nje odpeljali. Psihov zet ali Penec, Središčan, je od-

*) Dr. R. Peinlich, Geschichte der Pest in Steiermark.

peljal moja dva špampeta z blazinami vred.“ — Vsled tega pisma so tržani ne le tej vdovi, ampak tudi drugim, katerim so bili vino odpeljali, zapeljali proti jeseni prazne sode zopet nazaj. Ali da so pa kedaj povrnili tudi vino, ki so ga s Kruci izpili, ni znano.

b) Nek grof Goldstain — menda Henrik Teobald, ki je kot komtur nemškega reda zadujega septembra l. 1704 vmrl*) — je pri deželnem poglavarju tudi Središčane tožil, „da so mu za časa Ogerske vstaje l. 1704 iz križniške tako zvane Meretinske pivnice na Kogu odpeljali 11½ štrinjakov vina, proti jeseni pa prazne polovnjake k pivnici zopet nazaj zapeljali.“

(Dalje prihodnjič.)

Smešničar II. Ko so krvave sodnije še zločince pogosteje na smrt obsojale in vesiti dajale, zadela je ta nemila osoda tudi človeka, ki je imel debel „krof“. Rabelj mu dene vožinec pod „krof“ okoli vratu in potegne zločinca na vešale, ali o joj, naenkrat se vožinec čez „krof“ podrsne in zločinec telebne še živ na stol nazaj. Prestrašen reče rabelj: za božjo voljo, kaj takšnega še se mi žive dni ni pripetilo. „Meni tudi ne, zavrne mu krofasti zločinec“.

Razne stvari.

(*Stradajočim Istrijanom*) doposlali smo zopet 38 fl. 35 kr. (vkup 503 fl. 11 kr.) Dalje darovali so Polzelčani in jihov č. g. župnik Andrej Urek 13 fl. č. g. provizor A. Kreft in Kalobjani 6 fl. Brežiška dekanija po svojem č. g. dekanu Fr. Mikuš 42 fl., šolska mladež in č. g. katehet J. Purgaj pri sv. Ani v Slov. goricah 6 fl. 14 kr. Tinjčani in jihov župnik č. g. J. Lenart 2 fl. Bog plati vsem!

(*Med Lučami in Solčavo*) skušajo tamošnji krajišniki napraviti vozno stezo in prosijo pri deželnem zboru podpore, kakoršna je v navadi za okrajne ceste II. razreda.

(*„Vrtec“*) časopis s podobami za slovensko mladino izišel je v 3. številu 10. tečaja ter ima zopet prav lepe in podučljive reči za drobno slovensko mladež. Prav lepa je pesen: Zmaga sv. Križa. Bodi list priporočen staršem slovenskim itd.

(*Kradejo, da je strah in groza*) kakor se nam poroča od vseh strani; to je proti velikonočnim praznikom vsako leto slišati, vendar letos zavolj vseobčnega pomanjkanja gredo krast, ki se prej s tem obrtom niso ukvarjali.

(*G. Jurčič*) urednik „Slov. Naroda“ se je podal v Gorico, da za pljučno svojo bolezen v milejšem podnebnju najde popolno zdravilo.

(*Četvere Matična knjige*) za l. 1879 namreč Letopis, Znanstvena terminologija, Grmansivo in njega upliv na Slovanstvo in snopič Koseskijevih

poezij so gotove in se začno te dni družbenikom razpošiljati.

(*Velikansko drugo besedo v Trstu*) hočejo Slovenci stradajočim Istrijanom v prid napraviti belo soboto v gledališči „Fenice“. Prve je se bilo udeležilo 3000 ljudij! Kdor misli, da je Trst popolnoma italijansk, ta se vara.

(*Ruski pesnik in pisatelj Feodor Glinka*), pisatelj in sodelavec Puškinov je v 93. letu umrl dne 23. febr. v Tveru. L. 1808 je izšlo njega prvo delo pod naslovom: „Ruskega oficirja pisma o Poljskej, Avstriji in Ogerskej“ ter je pisal o vojskah v letih 1805 in 1806.

(*Ismail Ivanovič Sreznjevski*), doktor slovanorusskega jezikoslovja, profesor na vseučilišči v Peterburgu, častni ud jugoslovanske akademiji znanostij v Zagrebu, je v prestolnem mestu ruskega carstva umrl dne 21. februarja imajoč 68 let. V tem moži izgublja ruski učenjaki jednega najodličnejših svojih jezikoslovcev, starinoslovcev, paleologov in etnografov. Pokojnik je leta 1842 prišel v Zagreb in je tamkaj sprjaznil se z našim Stanko Vrazom, ter je poslednji mu pomogel nabirati hrvatskih narodnih pesnij. L. 1875 je v drugič obiskal ta učenjak zagrebško mesto in obče Slované na jugu. Večnaja mu pamjat!

(*Za nemške šole*) je vedno denarja, za slovanske ga pa ni. Šolska mladina iz Bele na Českem je morala okolo pol ure hoditi v šolo v Pecki. Ker pa v ti gorati krajini vsako zimo sneg tako zamede, da ni mogoče otrokom po zimi šolo obiskovati, zato je belski srenjski svet večkrat prosil za podporo 1000 fl. na dotičnem mestu. Pa vselej je bila prošnja odbita zavoljo slabega finančnega stanja. Ker nikakor ni šlo, so sklenili srenjski odborniki, da ustanovijo nemško šolo in prosijo za podporo 2000 fl. Res se jim je brez vseh zaprek dovolila podpora 2000 fl. Ker pa mladina v Beli nemščine ne razume, je občina že večkrat prosila, da se šola spremeni v česko, a ni bila uslišana.

(*Hrvatski narodnjaki*) nameravajo v ogromnem številu obiskati Bled letošnje poletje, med njimi mnogo pevcev. Slovenci pa hodejo so njim pridružili ter poskušali velikansko jugoslovansko svečanost, da slovanski brat upoznava brata.

(*Premeščenje pri vojaštvu*), naš štajerski 20. lovski bataljon pride iz Dunajskega novega mesta v Heregovino, če ne v Plevlje; 1. baterijska divizija štajersk. artilerijskega regimenta števil. 6. iz Gradca v Radgono, 2. divizija pa iz Radgone v Gradec; 5. pijonirski bataljon iz Ptuja v Klosterneuburg, 4. pa iz Klosterneuburga v Ptuj.

(*Na sejmju v Vitanji*) je nekdo 260 fl. ukraedel J. Korošcu, posestniku od sv. Martina v Rožnej dolini.

(*Dete pri peči opeklo*) se je v Ostrožnem konjskega okraja tako hudo, da je umrlo. Mati je dete pri peči samo pustila.

*) Sim. Povoden rokopis.